Universitets- och högskolerådet

Svarshäfte nummer

2026-10-18

Högskoleprovet

Provpass 5

- Du måste fylla i dina svar i svarshäftet **innan** provtiden är slut.
- Följ instruktionerna i svarshäftet.
- Du får använda provhäftet som kladdpapper.
- Fyll alltid i ett svar för varje uppgift. Du får inte minuspoäng om du svarar fel.
- På nästa sida börjar provet, som innehåller 40 uppgifter.
- Provtiden är **55 minuter**.

Verbal del

Detta provhäfte består av fyra olika delprov. Dessa är ORD (ordförståelse), LÄS (svensk läsförståelse), MEK (meningskomplettering) och ELF (engelsk läsförståelse). Anvisningar och exempeluppgifter finner du i ett separat häfte.

Prov	Antal uppgifter	Uppgiftsnummer	Rekommenderad provtid
ORD	10	1–10	3 minuter
LÄS	10	11–20	22 minuter
MEK	10	21–30	8 minuter
ELF	10	31–40	22 minuter

Börja inte med provet förrän provledaren säger till.

Tillstånd har inhämtats att publicera det upphovsrättsligt skyddade material som ingår i detta prov.

1. partiellt

A kortvarigt
B rättvist
C gemensamt
D delvis
E osakligt

2. hippocampus

A hudsjukdom
B djurkyrkogård
C del av hjärnan
D äldre boksamling
E vattenlevande växt

3. obenägen

A orädd
B ovillig
C opåverkad
D onödig
E osäker

4. skede

A tillvaro
B tidsperiod
C område
D berättelse
E ordning

5. avvärja

A ge upp
B förhindra
C dämpa
D utestänga
E säga ifrån

6. vördnad

A respekt
B tillit
C ängslan
D stillhet
E ovisshet

7. patogen

A känslostyrd
B människofientlig
C välutvecklad
D sjukdomsframkallande
E lögnaktig

8. komma i fråga

A anses olämplig
B be om lov
C kräva uppmärksamhet
D bli kritiserad
E vara tänkbar

9. ansenlig

A utmanande
B förutseende
C motbjudande
D tillmötesgående
E betydande

10. diarium

A grafisk figur
B församling
C rutinmässigt ingrepp
D ärenderegister
E avskilt rum

Flextid

Sedan 1990-talet har den smugit sig in i våra liv: möjligheten att flexa ut några timmar, jobba på distans eller med teknikens hjälp jobba var som helst och när som helst. Allt fler akademiker och tjänstemän blandar nu jobb och privatliv, kompar ut en eftermiddag för att i stället ta igen de förlorade arbetstimmarna i soffan på kvällen.

– Möjligheten till flexibilitet är väldigt uppskattad, folk gillar förtroendet från arbetsgivaren att styra mer över sin tid. Särskilt småbarnsföräldrar tycker det är värdefullt, säger Christin Mellner vid Stockholms universitet. Förra året presenterade hennes forskarteam en studie där över 3 800 personer besvarat en enkät om gränslöst arbete.

Idag vill få anställda ha tillbaka stämpelklockan, och från arbetsgivarens sida är systemet ett genidrag. Förtroendet som cheferna ger sina medarbetare gör dem lojala och måna om att återgälda det. De jobbar ofta mer än vad de har betalt för, inte minst de som har förtroendearbetstid.

– Det är lite av en honungsfälla, säger Christin Mellner och tillägger:

– De som jobbar med människor jobbar mycket mer och upplever mer stress än de som jobbar med saker. Det tycks vara svårare att avgränsa sitt arbete när man har ansvar för andra människor.

Samtidigt innebär friheten att ansvaret för att avgränsa den egna arbetsinsatsen överförs från arbetsgivaren till arbetstagaren, något som långt ifrån alla kan hantera. Gränslöst arbete handlar i hög grad om att få en uppgift och lösa den efter bästa förmåga. För att klara det måste vi snabbt förstå vad som ska göras, hur det ska göras och vad som är bra nog, förklarar Christin Mellner. Annars blir vi överbelastade.

– De som klarar det här har en självreglerande förmåga. De är ofta duktiga på att strukturera sitt arbete på ett effektivt sätt, se vad som är viktigt, själva avgöra när uppgifter är avklarade, säga nej och sätta gränser. De kan säga till sin chef när arbetsbelastningen blir för hög och kan kommunicera sina behov.

Kön, ålder och arbetslivserfarenhet tycks inte ha någon avgörande betydelse för hur väl vi lyckas. Och enligt Christin Mellner är det i hög grad en ledningsfråga.

– De som jobbar mycket övertid, och på vardagskvällar och helger, säger att de gör det för att hinna få ordinarie arbete gjort. Det antyder att arbetsbelastningen är för hög, vilket är arbetsgivarens ansvar att åtgärda.

Marieke Johnson

Uppgifter

11. Vad av följande leder ”gränslöst arbete” till, enligt texten?

A Att kommunikationen mellan arbetstagare och arbetsgivare försämras.

B Att skillnaden mellan ordinarie arbetstid och övertid förstärks.

C Att ansvarsfördelningen mellan arbetsgivare och arbetstagare förändras.

D Att gränsdragningen mellan enkla och komplexa arbetsuppgifter försvåras.

12. Vad av följande är enligt texten viktigt för att man som anställd ska kunna hantera farorna med ”gränslöst arbete”?

A Att man har förmågan att växla mellan flera olika arbetsuppgifter.

B Att man markerar att arbetsgivaren har ansvar för arbetsplaneringen.

C Att man låter arbetstempot variera beroende på arbetsgivarens tidsplan.

D Att man kan bedöma när ett arbetsmoment är slutfört.

Djupdykning i dammet

När jag skulle skriva den här recensionen började jag städa. Först skrivbordet, sedan arbetsrummet, och sedan resten av huset. Beteendet kallas prokrastinering, och jag är väl medveten om att jag stundtals hemfaller åt det.

Men att det oftast är just städning jag skjuter upp annat med berättar kanske något i sig. Som att det är jag som ser och har ansvar för smutsen i vårt hus. Att jag som fri skribent har det riskfyllda privilegiet att disponera min egen tid. Att omsorgen om hemmet gör anspråk på denna tid, eller omvänt erbjuder en tillflykt utanför den produktiva tiden. En tillflykt som i sin fysiskt fokuserade förutsägbarhet och improduktivitet indirekt producerat mången text.

Jag har städat mig fram till mina texter långt innan jag läste Fanny Ambjörnssons *Tid att städa. Om vardagsstädningens praktik och politik* (2018). Men det är först i och med boken jag har fått upp ögonen för de vidare implikationerna av det. På ett medryckande handgripligt, mångsidigt beläst och djuplodande analytiskt sätt visar Ambjörnsson hur talande den tysta och oglamorösa evighetssysslan städning är. Hur mycket den kan berätta om oss människor; om genus, identitet, tillhörighet, arbete, status och makt.

Socialantropologen och genusvetaren Ambjörnsson har en förmåga att hitta till synes obetydliga teman som uppenbarar oanade dimensioner av oss människor. Maktdynamiken som synliggörs i hennes studie av gymnasietjejers genusskapande *I en klass för sig* (2004) är imponerande komplex. Detsamma gäller för de färgstarka laddningarna som friläggs i *Rosa – den farliga färgen* (2011).

Städning kan vid första anblick te sig som ett ointressant, oskyldigt och lättuttömligt ämnesval, men visar sig vara allt annat. Dessutom är det synnerligen outforskat. Den värld som sysselsatt vetare genom tiderna är i första hand männens, och den ligger utanför hemmet och dess måsten. Även feminismen har haft bråttom ut i världen. Simone de Beauvoirs klassiska analys av städningens sisyfosartade monotoni i *Det andra könet* (1949) tecknar en bild av ett nödvändigt ont som man gör klokast i att fly, och det är också vad den mesta feminismen gjort. Fokus har legat på hur man ska slippa oket, snarare än på vad oket berättar.

Men smutsen försvinner, som Ambjörnsson påpekar, ingenstans. Den har alltid funnits och kommer alltid att finnas. Någon måste befatta sig med den. Vem denna någon är, och när, hur och var städningen utförs är frågor som blottlägger de ostädade hörnen av vår moderna, upplysta och påstått jämlika tid. Städningen är en laddad lågstatussyssla, en potentiell konflikthärd både samhälleligt och privat, och ett skitgöra som är notoriskt svårt att göra mediesexigt på samma sätt som matlagning eller heminredning.

Ambjörnssons väg till städningen går genom djupintervjuer med ett trettiotal personer i olika åldrar, med olika härkomst, kön, sexuell läggning, arbete och hemort. Intervjuerna präglas av en strävan efter att komma åt städningens vardagliga praktik, dess konkreta rollfördelning och uttryck och informanternas egna upplevelser av och förhållanden till städningen.

Trots bredden i urvalet informanter värjer sig Ambjörnsson mot idéer om representativitet. Hon säger sig varken vara ute efter ”sanningen” om städning eller betrakta informanterna som ”representanter” för olika kategorier. Det är ”enskilda människors försök att skapa meningsfulla berättelser” i intervjusituationerna hon vill komma åt. Här är hon kanske onödigt blygsam. Studien levererar många sanningar om städning. Begrepp som ålder, klass och genus är viktiga och verksamma i analysen, och det är Ambjörnssons förmåga att knyta de enskilda berättelserna till större diskussioner och sammanhang som är bokens verkliga styrka.

Som läsare är det också svårt att inte i någon mån se intervjupersonerna som representanter. Jag slås av hur kvinnligt kodad städningen alltjämt förefaller vara – så till den grad att också ansvaret för att förverkliga en jämlik fördelning av städarbetet ironiskt nog tycks vila på kvinnans axlar. Det faktum att intervjuerna med männen generellt blev både kortare och andefattigare är också talande. Att inte ha en berättelse om städning, att inte behöva förhålla sig till, bejaka, behärska eller delegera sysslan, är få kvinnor förunnat. Samtidigt bjuder mångfalden röster i boken även på uppfriskande undantag, som ett kvinnligt homosexuellt par där den ena parten tar sig rätten att vägra städning på ett sätt som vore fullständigt politiskt inkorrekt för en man av i dag.

Samtliga informanter som kommer till tals i boken är sina inbördes olikheter till trots ytterst verbala. Det är fascinerande att läsa alla komplexa, personliga och djuplodande resonemang om städning. Samtidigt känns det som om något alldeles centralt i städningen kan tappas bort just i orden. Är inte ordlösheten en alldeles avgörande del av den konkreta, kroppsliga och inte sällan ensamma sysslan städning? Med hänvisning till Lena Marander-Eklunds studie *Att vara hemma och fru* (2014) tangerar Ambjörnsson hur vissa sysslor, som vardagsstädning, inte ter sig riktigt ”berättarbara”. Här hade Ambjörnsson gärna fått dröja i sina resonemang.

Vid sidan om intervjuerna utgör skönlitteraturen en viktig röst i boken. Med hjälp av Barbro Lindgrens barnboksfigurer Loranga, Masarin och Dartanjang och

Susanne Ostens *Flickan, mamman och demonerna* diskuterar Ambjörnsson oordningens olika konnotationer, dess vacklan mellan subversivitet och förfall, kreativitet och galenskap, stök och smuts. I Tove Janssons Filifjonkan ser hon både sinnebilden av en städmani som gått över styr och en förmåga att försjunka i det tillstånd av frid i omsorgen som städningen också erbjuder.

Analysen av Filifjonkan illustrerar en förmåga att se ”både och” som Ambjörnsson genomgående demonstrerar i *Tid att städa*. Å ena sidan erbjuder hon en knivskarp analys av de maktordningar som kringgärdar städningen, inte minst i förhållande till tid. I debatterna kring köp av städtjänster utspelar sig en kamp om tid, om vems tid som är för viktig för att ägnas åt städning och vems som inte är det, om vems tid som kan köpas, vem som får och kan köpa den och till vilket värde. Städning utförd på arbetstid är arbete, medan den förvandlas till något mer diffust så fort den utförs på fritiden och i hemmet. I städningen fortplantar sig generationer av städvanor, ärvda mönster att leva upp till eller göra uppror mot.

Å andra sidan frilägger Ambjörnsson en politisk potential i städningen. I en bejakelse av detta upprätthållande omsorgsarbete som inte genererar något nytt bor en motkraft mot det mänskligt och miljömässigt ohållbara överflöd som dagens produktivitetsvurm skapar. Städningens tid är en annan än det lineära framåtskridandets. En tid att uppvärdera och respektera.

Freja Rudels

Uppgifter

13. Vad är enligt recensenten utmärkande för Fanny Ambjörnsson som forskare?

A Att hon utvinner oväntat mycket kunskap ur vardagliga ämnen som först kan framstå som banala.

B Att hon på ett framgångsrikt sätt för samman kunskap från olika akademiska discipliner.

C Att hon trots ett uttalat genusperspektiv vågar förhålla sig kritisk till den feministiska traditionen.

D Att hon värdesätter sina informanters konkreta berättelser mer än abstrakta teoretiska resonemang.

14. Vad får vi veta om recensentens eget förhållande till städning?

A Hon försöker undvika den tråkiga och tidskrävande städningen.

B Städningen skapar den ordning som krävs för att hon ska få arbetsro.

C Hon irriterar sig på att det är hon som tar ansvar för städningen i hemmet.

D Städningen är både ett hinder och en hjälp i hennes yrkesutövande.

15. Recensenten antyder att det kan finnas en baksida med att bokens informanter är så ”verbala”. Vilken?

A Att informanterna inte är representativa för hela befolkningen.

B Att vissa svårfångade aspekter av städning går förlorade.

C Att författaren låter sig styras av informanternas tolkningar.

D Att städning i första hand framstår som en kvinnosyssla.

16. I textens två sista stycken resonerar recensenten om Fanny Ambjörnssons förmåga att se ”både och”. Vilket begreppspar fångar bäst de två aspekterna av detta ”både och”?

A Tid och rum.

B Klass och kön.

C Arbete och fritid.

D Makt och motstånd.

Syfilis och malaria

Neurosyfilis var en vanlig sjukdom hos intagna på sinnessjukhus under senare delen av 1800-talet och i början av 1900-talet. I en stor studie från Oslo, i vilken patienter observerades utan behandling i upp till 20 år (1890–1910), fann man att drygt sex procent av syfilisinfekterade personer fick tertiär syfilis med symtom från centrala nervsystemet, det vill säga neurosyfilis. I hjärnan ger den kroniska infektionen förlust av hjärnsubstans, vilket så småningom leder till demens.

Syfilis orsakas av bakterien *Treponema pallidum*. Flertalet forskare anser att syfilis kom till Europa 1493 efter Columbus landstigning i Amerika. Redan 1527 rubricerades syfilis som en könssjukdom. *Treponema pallidum* påvisades 1905. Kring sekelskiftet 1900 tillkom också ett antal laboratorietest för att påvisa syfilis i blod och ryggmärgsvätska, till exempel Wassermanntestet 1906.

Under tidigt 1500-tal prövade man olika slags terapier som svettkurer, laxering, fasta, etsning av såren med mera. Kvicksilversalter användes både utvärtes och invärtes mot de kroniska smärtor och illaluktande variga sår som drabbade patienterna. Toxiska biverkningar, även med dödlig utgång, var inte ovanliga. Nobelpristagaren Paul Ehrlich syntetiserade arsfenamin (Salvarsan), en läkemedelssubstans som användes för syfilisbehandling tills penicillinet kom på 1940-talet. *Treponema pallidum* visade sig då vara känslig för penicillin och är det än i dag.

Under 1800-talet kom rapporter om att spontant uppkomna febersjukdomar kunde lindra och till och med läka vissa av de sinnessjukdomar som gick under samlingsnamnet psykoser. Aleksandr Rosenbljum, läkare i Odessa, presenterade 1876 en studie av 22 psykospatienter som insjuknat i återfallsfeber. Av dessa tillfrisknade elva helt från sin sinnessjukdom, tre förbättrades och hos åtta märktes ingen skillnad. De psykiatriska diagnoserna varierade från epilepsi till melankoli. Rosenbljum publicerade fynden på ryska i en tidskrift utgiven i Odessa 1876. Den ryske läkaren Boris Oks publicerade Rosenbljums fynd i en artikel på tyska 1877. I en fotnot hänvisar Oks till ett personligt meddelande från Rosenbljum, enligt vilket återfallsfeber i tolv av fallen skulle ha åstadkommits genom inokulering av borreliabakterier på patienterna. Först 1943 översattes Rosenbljums artikel till engelska.

Den österrikiske psykiatern Julius Wagner-Jauregg iakttog 1883 hur en kvinna som drabbats av rosfeber tillfrisknade från sin sinnessjukdom. Det gav honom idén att febersjukdom skulle kunna påverka psykisk sjukdom. Svårigheten var att bestämma vilka psykiska sjukdomar som förbättrades av feber och att kontrollera en inducerad febersjukdom. Han tänkte sig att man skulle kunna inducera malaria eller rosfeber hos patienter med neurosyfilis. Därigenom avgränsade han både patientmaterialet och feberterapin. Malaria kunde hejdas med kinin, och rosfeber ansågs vara en godartad självläkande sjukdom.

Wagner-Jauregg försökte först med olika feberterapier. Han överförde bland annat rosfeber till patienter, dock utan större effekt. Under första världskriget fick Wagner-Jauregg kontakt med en läkare som skulle behandla en soldat från Balkan för godartad tertiär malaria (vivaxmalaria). Wagner-Jauregg inokulerade blod från soldaten på två patienter med neurosyfilis och därefter blod från dessa patienter på ytterligare sju, som alla fick mikroskopiskt påvisbar malaria. Av dessa förbättrades sex.

Wagner-Jauregg utarbetade en modell för behandlingen. Malariainjektionen, 0,1 ml blod, gavs i huden eller underhudsfettet. Snart fick patienterna febertoppar som återkom varannan dag. De fick utstå åtta till tio feberattacker, sedan gavs kinin och därpå Salvarsanbehandling. Före kininbehandlingen togs blod från de malariabehandlade patienterna för att injiceras i nya patienter. Hade man inte en obruten kedja av malariapatienter fick man söka ett nytt inokulat, och då kunde det hända att man fick fel malariatyp och att patienten dog.

Från 1919 var malariabehandling av neurosyfilis gängse terapi vid kliniker i Österrike, och 60 procent tycks åtminstone tillfälligt ha förbättrats. Behandlingen blev allmän terapi i hela Europa och USA. Att cirka tio procent av de malariabehandlade patienterna dog avskräckte inte. Utan behandling ledde ju sjukdomen till döden på några få år. Wagner-Jauregg påpekade också att man med malariaterapi kunde uppnå förbättring i 85 procent av fallen om man enbart behandlade patienter med tidiga symtom. Många dödsfall orsakades av att patienterna även hade hjärtpåverkan som gjorde att de inte tålde den höga febern. Valde man ut yngre, hjärtfriska minskade dödligheten.

Patienterna fick inte malariaåterfall. De hade nämligen inte genomgått den initiala leverfasen av parasitens utveckling, den som skapar hypnozoiter (sovande parasitstadium) som förr eller senare leder till återfall i vivaxmalaria. Leverfas vid malaria förekommer bara vid infektion efter myggstick, inte vid blodöverföring.

Vid kontroller av patienternas blod fann man inte heller några gametocyter (förstadium till parasitens könsceller) i de röda blodkropparna, som en mygga skulle kunna suga upp och föra över till en ny person. Detta togs till intäkt för att de malariabehandlade syfilitikerna inte kunde ge upphov till malariautbrott. För säkerhets skull var det likväl bäst att hålla patienten under ett myggsäkert nät, vilket skedde i Sverige och England.

Malariaparasiterna förökar sig inne i de röda blodkropparna under 48 timmar. När blodkroppen därefter brister kommer nya malariaparasiter, rester av röda blodkroppar och produkter från parasiternas metabolism ut i cirkulationen. Dessa utlöser en inflammationsreaktion med bildning av cytokiner. Cytokiner är signalsubstanser som bland annat framkallar feber och försvar mot infektion. De är till skillnad från antikroppar inte specifikt verksamma mot ett enda smittämne. Man kan således tänka sig att de, utöver sin effekt på malariaparasiten, även kan ha påverkat de långsamma och mer ”sävliga” syfilisbakterierna. Om det neurosyfilitiska tillståndet har gått in i sen kronisk fas med destruktion av nervvävnad kan man inte räkna med att vävnaden återställs, och man får därför ingen förbättring efter malariaterapin. Det förklarar varför Wagner-Jauregg fann att det bästa resultatet erhölls vid tidiga fall av neurosyfilis.

1927 erhöll Wagner-Jauregg Nobelpriset för sin malariaterapi mot neurosyfilis. Kanske var han medveten om att Rosenbljum skulle kunna göra honom rangen stridig om att ha varit den förste att använda febersjukdom som terapi. I sina memoarer påpekar han nämligen att det troligen var den ryske bakteriologen Motjutkovski som hade inokulerat borreliabakterier på Rosenbljums psykotiska patienter. Hans syfte skulle ha varit att utröna om återfallsfeber var överförbar från människa till människa.

Var Wagner-Jauregg värd Nobelpriset? Han kritiserades för att inte ha haft ett obehandlat kontrollmaterial av patienter. Eventuella placeboeffekter och möjligheten till spontan förbättring togs aldrig i beaktande. Trots dessa uppenbara brister kan man inte bortse från att det var Wagner-Jauregg som systematiskt utarbetade en specifik infektionsterapi, malariabehandling, mot en specifik infektionsorsakad psykos, neurosyfilis.

Birgitta Castor och Per Nettelbladt

tertiär syfilis = syfilis i tredje stadiet
inducera = framkalla

Uppgifter

17. På vilket sätt bidrog Wagner-Jauregg till medicinhistorien, av texten att döma?

A Han utvecklade den än i dag enda verksamma behandlingen mot neurosyfilis.

B Han var först med upptäckten att feber kan lindra eller läka sinnessjukdom.

C Han utvecklade en behandlingsmetod mot neurosyfilis som användes i stor skala.

D Han beskrev mekanismerna bakom febersjukdomars effekt på neurosyfilis.

18. Hur förklarar texten att en malariainfektion kan vara verksam mot syfilis?

A De cytokiner som malaria ger upphov till har effekt även på syfilisbakterier.

B Kroppens reaktion på syfilisbakterierna påverkar även malariaparasiterna.

C Syfilisbakterier saknar motståndskraft mot de parasiter som orsakar malaria.

D Malarian gör syfilisbakterierna trögare och mindre aggressiva.

19. Textförfattarna misstänker att Wagner-Jauregg kände sin ställning som feberterapins upphovsman hotad. Vad får dem att tro det?

A Hans benägenhet att ignorera tidigare studier.

B Hans sätt att berätta historien om upptäcktens tillkomst.

C Hans oförmåga att försvara sig mot kritikernas synpunkter.

D Hans val att undanhålla vissa av sina resultat.

20. Vad skilde enligt texten de patienter som genomgick Wagner-Jaureggs behandling från personer som smittats av malaria direkt från myggor?

A De fick mildare symtom som så småningom gick över utan behandling.

B De hade bättre motståndskraft mot febern men ändå sämre överlevnad.

C De hade en annan sjukdomsutveckling och blev inte lika smittsamma.

D De hade outvecklade malariaparasiter som kunde behandlas med andra metoder.

21. Att träna är viktigt för att upprätthålla en effektiv syreupptagningsförmåga. I takt med att syreupptagningen ökar bidrar den till uthållighet och förbättrade resultat. ____ träning anses vara mest lämplig, eftersom den höjer hjärtfrekvensen och ökar syreintaget.

A Aerob

B Binär

C Periodisk

D Elastisk

22. På det stora hela är *Kapitalet i det tjugoförsta århundradet* rolig att läsa. Jag kan dock hålla med en del tidigare recensenter om att boken bitvis känns ____; budskapet hade inte blivit mindre tydligt eller sämre underbyggt av att ____ något.

A högtravande – rationaliseras

B tillrättalagd – konkretiseras

C insmickrande – reduceras

D långrandig – komprimeras

23. Det finns en idé om att all kunskap ska finnas i dokument och att det blir ____ om man tar ifrån medarbetarna ____. Man tänker att personal ska kunna följa en manual och göra rätt. Men problemet är att vi då helt ____ det professionella omdömet, den form av kunskap som avgör hur man handlar i en specifik situation och som växer fram med erfarenhet, säger Jonna Bornemark.

A rättsvidrigt – handlingsförloppet – förlitar oss på

B tvärsäkert – handlingsförmågan – blundar för

C säkerställt – handlingsutrymmet – hänger oss åt

D rättssäkert – handlingsfriheten – bortser från

24. Koreatallen, *Pinus koraiensis*, är något mindre ____ på nordliga breddgrader, men tack vare sina stora frön är den attraktiv för mig att odla här i Puttmyra skogsträdgård.

A härdig

B torftig

C fyndig

D jordig

25. Författaren lyfter fram att jägar- och samlarsamhället var förvånansvärt ____. När sedan samhället under medeltiden blev starkt ____ fick vi en statisk och förutsägbar ojämlikhet. Detta till skillnad från den stora rörlighet som präglar moderniteten, där möjligheten att klättra går hand i hand med risken att falla.

A oberoende – certifierat

B ohierarkiskt – stratifierat

C ofördärvat – monotont

D ogrundat – centraliserat

26. Det har länge talats om ett sviktande intresse för moderna språk i den svenska skolan och om att engelskan tar över, ____ framför allt tyskan och franskan.

A i linje med

B med hjälp av

C som motvikt till

D på bekostnad av

27. Klassresans grundläggande budskap är att vi alla kan få ett bättre liv genom hårt arbete, eller genom högre utbildning. Därför visste ____ inga gränser när det avslöjades att Hollywoodstjärnor hade mutat sig till studieplatser för sina barn på amerikanska elituniversitet och på så sätt satt ____, klassresans centrala mekanism, ur spel.

A spekulationen – byråkratin

B fascinationen – aristokratin

C indignationen – meritokratin

D desperationen – teknokratin

28. Att samtidigt drömma om ____ och om oberoende är uttryck för den ____ som kärleken omges med i vår tid. Samtidigt som vi söker jagupplösning ska vi ____ våra gränser, i en svårlöst ekvation där vår sårbarhet står på spel.

A närhet – ambivalens – försvara

B lycka – romantik – behålla

C trygghet – illusion – omforma

D frihet – konflikt – testa

29. Spänningar mellan den federala makten i Washington och de ____ mycket olika delstaterna går som en röd, ibland rödglödgad, tråd genom USA:s historia.

A ömsesidigt

B sinsemellan

C vardera

D respektive

30. Hästens öron vittnade om en viss ____, så han höjde spöet men kände omedelbart att hans tvivel inte hade ____ för sig; hästen visste precis vad som krävdes.

A obeslutsamhet – fog

B envishet – motiv

C vaksamhet – rätt

D ansträngning – grund

In the following text there are gaps which indicate that something has been left out. Look at the four alternatives that correspond to each gap and decide which one best fits the gap. Then mark your choice on your answer sheet.

Nellie Bly

With his 1873 classic *Around the World in Eighty Days*, master raconteur Jules Verne skilfully captured the excitement of an era in which people could feel the planet shrinking beneath their feet. No one tested the plausibility of the story for 17 years until, in 1889, two people took up the challenge at once. __31__ the age, both were women.

Nellie Bly was born Elisabeth Jane Cochran in 1864 in a small Pennsylvanian town. In 1885, Cochran read an article in *The Pittsburgh Dispatch* that would change her life. The viciously misogynistic piece, 'What Girls Are Good For', criticised women for attempting to gain an education, forge a career or stray too far from home. Under the pseudonym 'Lonely Orphan Girl', Cochran sent a response that so impressed the editor, George Madden, with its combination of incandescent rage and dignified prose that he published both the letter and an invite for the writer to come in to the office. Madden suggested she write a full riposte to the __32__ article, and the resulting feature, 'The Girl Puzzle', led to a full-time job.

Bly scored her first major scoop after accepting an undercover assignment for Joseph Pulitzer's *New York World* and deliberately getting committed to New York's infamous Blackwell's Island women's asylum. She spent ten days collecting content about the abuse and inhuman treatment that was meted out before being __33__ by the *World*. Her subsequent article, 'Ten Days in a Madhouse', directly led to a wave of reforms and an injection of cash into the treatment of the mentally ill.

By 1887, Bly had established herself as a pioneer in the dangerous field of immersive investigative journalism, which remained her lifelong specialty. In 1889, after reading *Around the World in Eighty Days*, she pitched an idea to her editor that would __34__ her reputation as a trailblazer for her sex. Supported by the *World*, Bly began the journey within a year, leaving New Jersey on a steamship bound for England.

Having caught whiff of the *World's* round-the-world escapade, a rival publication – the *Cosmopolitan* – hastily commissioned another female journalist to try and beat Bly's time. With just six hours notice, Elisabeth Bisland (aged 28) left New York on the same day as Bly, but she travelled west while the *World's* champion went east. The competition __35__ public interest in what was now a real race. Five days before Bisland and 72 days after leaving, Bly was back in New Jersey, having bested Fogg's fictional journey time by over seven days.

Pat Kinsella, History Revealed

Alternatives

31.

A Appropriately for
B Suggestive of
C Shockingly for
D Symbolic of

32.

A irrelevant
B confusing
C important
D offending

33.

A persuaded
B rescued
C abandoned
D encouraged

34.

A crystallise
B destroy
C undermine
D complicate

35.

A reduced
B deflected
C accompanied
D intensified

One For All

Traditional discussions of how humanity became the dominant form of life, with a population of more than eight billion and counting, have focused on competition. Our ancestors seized land, so the story goes, wiped out other species – including our brethren the Neanderthals – and hunted big predators to extinction.

Overall, however, this is an unlikely scenario. Our forebears were too small and vulnerable to rule the savannah. They must have lived in constant fear of pack-hunting hyenas, ten different kinds of big cats and other dangerous animals. We probably owe our success as a species more to our cooperativeness than our capacity for violence.

Our propensity to cooperate has old evolutionary roots. A host of recent studies have carefully documented primate cooperation, reaching three main conclusions. First, cooperation does not require family ties. Even though primates favor kin, they do not limit their cooperation to family. In fact, most close partnerships in the forest involve unrelated individuals.

Second, cooperation is often based on reciprocity. Experiments indicate that chimpanzees remember received favors. In one study, researchers found that an individual that earlier in the day had groomed another was more likely to obtain a share of food from this partner later on.

Third, cooperation may be motivated by empathy, a characteristic of all mammals, from rodents to primates. We identify with others in need, pain or distress. This identification arouses emotions that tend to prompt helping action. Scientists now believe that primates, in particular, go further and actually care about the well-being of others. Sometimes caring about others costs primates nothing, but they also help one another at a substantial cost. In nature, chimpanzees are known to adopt orphans or defend others against leopards – both extremely costly forms of altruism.

These caring tendencies in primates probably evolved from the obligatory maternal care demanded of all mammals. Whether a mouse or an elephant, mothers need to respond to their young's signals of hunger, pain or fear. This sensitivity was then co-opted for other relationships, helping to enhance emotional bonding, empathy and cooperation within the larger society.

Cooperation affords substantial benefits. The most ubiquitous form in the animal kingdom is known as mutualistic cooperation, marked by working together toward an obvious goal that is advantageous to all – say, when hyenas bring down a wildebeest together. Such cooperation depends on well-coordinated action and shared payoffs.

This kind of cooperation can spawn more subtle cooperative behaviors such as sharing. Survival depends on sharing, which explains why both humans and animals are exquisitely sensitive to fair divisions. We owe our sense of fairness to a long history of mutualistic cooperation.

One oft-mentioned difference between humans and other primates is that we are the only species to cooperate with outsiders and strangers. Although our willingness to cooperate depends on the circumstances (after all, we may also kill those who do not belong to our group), primates in nature are mostly competitive between groups. The way human communities allow outsiders to travel through their territories, share meals with them, exchange goods and gifts, or band together against common enemies is not a typical primate pattern.

Most likely, however, cooperation among strangers is an extension of tendencies that arose for in-group use. Experiments in which capuchin monkeys and bonobos interact with unfamiliar outsiders have shown them capable of exchanging favors and sharing food. In other words, the potential for cooperating with outsiders is present in other primate species even if they rarely encounter situations in nature that prompt them to do so.

One way we may be truly unique, though, is in the highly organized nature of our cooperativeness. We have the capacity to create hierarchical collaborations that can execute large-scale projects of a complexity and magnitude not found elsewhere in nature.

Humans also have ways of enforcing cooperation that thus far have not been documented in other animals. Through repeated interactions, we build reputations as reliable friends, or poor ones, and may be punished if our efforts fall short. We know that our moral systems include expectations about cooperation and that we are hypersensitive to public opinion. These concerns over reputation could have been the primordial glue that enabled early *Homo sapiens* to stick together in ever larger societies.

Frans de Waal, Scientific American

Questions

36. What is argued in relation to human aggressiveness in the first two paragraphs?

A There is little evidence that it is a prominent feature of humans' mental makeup.

B Its role in the developmental advances of humanity has been overestimated.

C The human race has been less prone to violence than most other species.

D It was necessary for increasing humanity's long-term chances of survival.

37. Which of the following statements is most in agreement with the text?

A Humans differ substantially from other primates in their willingness to cooperate.

B Cooperative behavior appears to be more or less exclusive to primates.

C Cooperation patterns are identical for chimps and other primate species.

D The principle of mutual benefits seems to guide much primate cooperation.

38. What is claimed about primate empathy?

A It can be directed toward other mammals.

B There is usually nothing altruistic about it.

C It can involve a high degree of risk-taking.

D There are some doubts as to its true nature.

39. What is the author's conclusion about humans in relation to cooperative behavior?

A We are alone in being able to involve strangers in a cooperative effort.

B Humans do not really differ from other primates in their capacity for cooperation.

C We tend to overestimate our preparedness to cooperate with other people.

D Humans seem to have a special gift for structuring cooperative work in efficient ways.

40. What is argued about the relationship between cooperation and reputation?

A A person's reputation is based on moral considerations rather than on cooperativeness.

B Cooperative ability may be viewed as a cornerstone of a person's reputation.

C There is little connection between reputation and people's willingness to cooperate.

D A good reputation involves a lot more than cooperative behavior.

BLANKSIDA. INGÅR EJ I PROVET.

BLANKSIDA. INGÅR EJ I PROVET.

BLANKSIDA. INGÅR EJ I PROVET.